

השלמת קריאת התורה של שבת

הקדמה:

משה רבינו תיקן לישראל שיקראו בתורה ביום שבת ובשני ובחמישי. קריאת התורה מהווה כעין מעמד הר סיני קטן, ותלמוד תורה ציבורי. קריאת התורה חשובה ביותר עבור חיילים ששגרת יומם עמוסה ביותר, ואינם זוכים לעסוק בתורה תדיר.

שאלה: כיצד ינהגו ציבור של חיילים שלא התאפשר להם לקרוא בתורה בתפילת שחרית של שבת? האם רשאים להשלים במנחה של שבת קריאת אחת מ'ארבע פרשיות'?

א. זמן קריאת התורה לכתחילה

מלשון הרמב"ם עולה, שזמן קריאת התורה הוא בתפילת שחרית:

רמב"ם הלכות תפילה פרק יב הלכה א:

משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה רביים בשבת ובשני ובחמישי **בשחרית**, כדי שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה. ועזרא תיקן שיהיו קורין כן במנחה בכל שבת משום יושבי קרנות, וגם הוא תיקן שיהיו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם, ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים.

וכתב על כך הכסף משנה:

כסף משנה על הרמב"ם שם:

מה שכתוב בקצת ספרי רבינו (הרמב"ם): 'בשחרית' - אשבת נמי קאי (היינו גם על יום שבת), כלומר בשבת בשחרית דוקא תיקן משה, אבל לא במנחה דתקנת עזרא היא.

ב. השלמת קריאת התורה בשבת הבאה

בנוגע לציבור שלא קראו בתורה בשבת, כתב הרמ"א:

הגה על שולחן ערוך אורח חיים סימן קלה סעיף ב:

אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכה לאותה שבת.

וביאר המשנה ברורה:

משנה ברורה על השולחן ערוך שם ס"ק ח:

והיינו שיקראו כסדר הכתובות בתורה: מתחילה של שבת העבר ואחר כך של שבת זו. והטעם (לכך שיש להשלים את הפרשה הקודמת) כתב שם (ב'אור זרוע'), כי מימות משה רבינו עליו השלום נתקן לקרות התורה בפרשיותיה **ולשלימה** וכו', כדי להשלימה לעם מצוות וחוקים.

❖ **חוה דעתך, מדוע מקדימים את קריאת הפרשה שעברה, בשונה ממי שהחסייר תפילה, שעליו להתפלל קודם את התפילה שמחוייב בה כעת, ורק אחר כך משלים את התפילה שהחסייר?**

לעומת זאת, יחידים שלא קראו בתורה בשבת, אינם רשאים להשלים את הקריאה בשבת שאחריה:

משנה ברורה סימן קלה ס"ק ז:

כתב בספר שערי אפרים: אם בטלו הקריאה בבית הכנסת אחת, ורוב הצבור מבית הכנסת זה שמעו קריאת התורה בבית הכנסת אחרת, אין צריכים להשלים. אבל אם רוב הצבור לא שמעו כלל, אף על פי שיש שם בתי כנסיות אחרות שקראו שמה כדון, מכל מקום אותן שלא שמעו הקריאה והם רוב הצבור של בית הכנסת זה - צריכים להשלים הקריאה.

❖ **הסבר מדוע לא ניתן 'להשלים מנין' עבור חייל שהיה בשמירה בזמן תפילת שחרית?**

ג. השלמת קריאת התורה במנחה של שבת

בנוגע להשלמת קריאת התורה של שחרית במנחה של שבת, כתב בעל ה'נודע ביהודה' בספרו 'דגול מרבבה':

דגול מרבבה אורח חיים סימן קלה סעיף ב:

אם ביטלו שבת שחרית הקריאה, ובמנחה כבר מצאו מנוחה (ויכולים לקרוא) - אם יש פנאי לקרות כל הסדרה (-כל הפרשה), יקראו במנחה כל הסדרה ויקראו שבעה גברי, כי כל יום השבת הוא זמן הקריאה. אבל אם גם במנחה לא היה מנוחה, לא יקראו בשני או בחמישי כל הסדרה משבת העבר, כי בחול יש ביטול מלאכה לעם, אלא יקראו רק הפרשה מן הסדרה של שבת הבא.

לעומת זאת, דעת החיד"א היא, שאין אפשרות להשלים את קריאת התורה של שחרית במנחה:

שו"ת חיים שאל חלק א סימן עא:

ועל אודות בני הכפר שהם מניין בצמצום, ויום שבת בבוקר שנאנס אחד מהם בחולי ולא בא לבית הכנסת ובמנחה אנס עצמו ובא והיו מניין - ונסתפקת אם במנחה יקראו הפרשה שלא קראו בבוקר, ויעלו שבעה עולים ומפטיר, או יקראו שלושה עולים כל הפרשה. אשיבך על כנך, דלדעתי הקצרה הדבר פשוט דבמנחה יקראו בפרשה הבאה ככל ישראל.

משנה ברורה סימן תרפה ס"ק ב:

אם אירע שלא קראו הפרשה מענינו של יום, אין לה תשלומין לשבת הבאה [שערי אפרים].

וכן הורה הגר"מ אליהו (מקראי קודש - פורים, פרק א סעיף ט).

לעומת זאת, דעת הגר"ע יוסף, שישלימו את הקריאה בשבת שאחריה:

חזון עובדיה פורים עמוד כא:

ומכל מקום, יש אומרים שעדיין יש תשלומין לפרשת שקלים בשבת הבאה אחר קריאת ספר תורה בשחרית, ויש אומרים שמכיון שעבר השבת שוב לא יקראו בשבת הבאה, ואפשר לסמוך על סברא ראשונה לקרוא 'פרשת שקלים' בשבת הסמוכה שהיא 'שבת זכור'.

נחלקו האחרונים, האם ניתן להשלים במנחה, או שתקנת הקריאה נקבעה דווקא לשחרית. סיכם את הדעות בספר ילקוט יוסף:

ילקוט יוסף סימן תרפה סעיף ו:

אם שכחו ולא קראו פרשת שקלים, ולא נזכרו עד שעת מנחה של השבת - יש אומרים שבכל זאת מוציאים ספר תורה של פרשת שקלים, ויקראו בו אחר קריאת ספר תורה של מנחה. ויש אומרים שהתקנה לקריאת פרשת שקלים אינה אלא בשחרית, ולכן כשלא נזכרו עד שעת המנחה, הוה ליה (הרי זה) כעבר זמנו בטל קרבנו.

ה. הלכה למעשה

כך נפסק בספרנו 'תורת המנחה':

א. במסגרת הצבאית, שחשיבות הקריאה בתורה גדולה, שכן לעיתים זהו העיסוק בתורה היחיד במשך השבוע, ניתן לסמוך על הפוסקים המקילים לציבור חיילים שהחסיירו את קריאת התורה בשחרית להשלימה במנחה, וכן יש לנהוג גם כשהחסיירו קריאת פרשה מ'ארבע פרשיות', ובייחוד בפרשת 'זכור', שחיובה מהתורה.

ב. החסיירו את קריאת התורה במשך כל השבת - ישלימו בשבת הבאה.

ג. החסיירו קריאה מ'ארבע פרשיות' במשך כל השבת, לא ישלימו בשבת הבאה (אם כי יש אומרים שבדיעבד ניתן להשלים את קריאת פרשת 'פרה' בשבת 'החודש').

החיד"א מוכיח כדבריו מכך שהרמ"א לא הזכיר אפשרות זו:

שו"ת חיים שאל חלק ב סימן טז:

והרי האור זרוע והאגודה ומהר"י וייל ומור"ם (הרמ"א) וכל האחרונים יחד, כולם עונים ואומרים דאם לא קראו פרשה שקורין אותה לשבת הבאה, וסתמא קאמרי (ובלשון סתמית אמרו), ולא חילקו (ואמרו) דהיכא דמצו למיקרי (שכאשר יכולים לקרוא) במנחה יקראו במנחה, ולא אשתמיט חד מכלהו רבנן למימר הכי וקא עסקי ותנו לקרותה בשבת הבאה (אפשרות זו, של קריאה במנחה לא הוזכרה בדברי הפוסקים, אלא כתבו רק להשלים בשבת הבאה).

המשנה ברורה נקט למעשה כדעת ה'דגול מרבה':

משנה ברורה סימן קלה ס"ק ה:

ומיירי (ומדובר) שלא קראו כל היום, אבל אם ביטלו רק בשחרית הקריאה ובמנחה כבר מצאו מנוחה, אם יש פנאי לקרות כל הסדרה יקראו במנחה כל הסדרה, ויקראו שבעה גברי (עולים), כי כל יום השבת הוא זמן הקריאה.

ובאופן הקריאה למעשה, כתב בשער הציון:

שער הציון סימן קלה ס"ק ה:

ויקראו הסדר (הפרשה) של שחרית קודם התחלת המנחה, ואחר כך יאמרו 'אשרי' ו'בא לציון', ואחר כך יקראו קריאה של מנחה כנהוג.

לעומת זאת, הילקוט יוסף הורה כדעת החיד"א:

ילקוט יוסף אורח חיים סימן קלה סעיף ו:

ציבור שנאנס ולא קראו בתורה בשבת בשחרית, אין להם לקרוא בתורה שבעה עולים במנחה של שבת, אף אם יש פנאי לצבור לשמוע את קריאת הפרשה כולה. וכל שכן שאין להם לקרוא את הפרשה בימי שני וחמישי שאחריו, משום ביטול מלאכה לעם. אלא בשבת הבאה יקראו את שתי הפרשיות.

❖ **חוזה דעתך, כיצד יש להורות למעשה לחיילים שהחסיירו את קריאת התורה בשחרית של שבת? מדוע?**

ד. השלמת קריאת 'ארבע פרשיות'

ציבור שלא קראו את אחת מקריאות ארבע פרשיות, דעת המשנה ברורה שאינם רשאים להשלימה בשבת הבאה:

והגית בו'
דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש להלכה, אע"צ הרב חנניה שפרן
כתיבה ועריכה: סרן הרב דודי גרינפלד
הקו הפתוח: 052-941414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com
הצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),
סרקו את הקוד הבא:

